

spadam med tiste, ki smatrajo policijo za vsevedno, vendar v tem primeru ji smemo verjeti. „Polizeyhofstelle“ je zvedela za govorico o Vegovem morilcu ter se je obrnila na višje policijsko ravnateljstvo, naj stvar zasleduje. Ravnateljstvo je povprašalo pri poveljnikih vseh treh dunajskih artilerijskih vojašnic, kjer se je baje našlo Vegovo šestilo, a o faktu niso vedeli ničesar. Obrnilo se je tudi do kriminalnega senata, ki bi bil pač prvi vedel, če bi bili res dobili morilca, a tudi tukaj je bil uspeh negativen. Pač pa je važen tisti del policijskega poročila, ki se naslanja na podatke Vegove rodbine same. Vegova rodbina je bila še l. 1811. mnenja, da je Vega sam skočil v Donavo. Vzrok za samomor je bilo nesporazumljenje Vegovo z maršalom grofom Colloredom, zaradi katerega je Vega zaprosil premestitev na Ogrsko; prav mogoče je tudi, da je zaradi takih neprijetnosti, ki so morda izvirale iz gole zavisti, zašel v melanholijo, v kateri je segel po svojem življenju. Če vpoštevamo tudi še poročilo, da je Vega tisti dan pustil doma ves svoj denar in svojo uro ter se presrečno poslovil od svojcev, o čemer ni dvomiti, ker je to izpovedala njegova rodbina, smemo trditi, da je Vega sam iskal smrti v Donavi.

Sploh pa tuji viri v tem vprašanju ne morejo biti merodajni. Če bi se bil res zasledil Vegov morilec, bi bili o tem najprej poročali domači dunajski listi. Prelistal sem „Vaterländische Blätter“ in „Beobachterja“, a o Vegovem morilcu ne vesta ničesar. Samo „Vaterländische Blätter“ dementujejo govorico, ki je prešla celo v najboljše liste v Nemčiji. Iz teh listov so morda posneli vest tudi francoski listi, in iz takega takega vira je najbrže posnel O. Terquem svoje poročilo, na katero se je potem skliceval prof. A. Vrečko. Če pišejo nekateri, da so našli Vegovega morilca še pozneje. — M. Pirnat pripoveduje v „Zvončku“, da celo trideset let po Vegovi smrti — nimajo te trditve nikake istinite podlage in so menda samo posledica površnosti dotičnih piscev.

Nič ne pravi . . .

Nič ne pravi, fantič moj,
da me rad imaš,
da bi jaz verjela, ti
praviti ne znaš.

Raje k sebi me privij
in poljubi me,
ah, potem pa — fantič moj,
ti verujem vse!

Utva.

Književne novosti

A. Aškerc: „Četrty zbornik poezij“. V Ljubljani, 1904. Str. 247. Založila in natisnila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Cena izvodu: vezan K 4-50, broš. K 3-50. Ocenio te knjige, ki jo pozdravljamo kot dobrodošel binkoštni dar, prinesemo v eni prihodnjih števil. Z zdaj opozarjamo samo nanjo „Zvonove“ čitatelje in vse častilce zdrave Aškerčeve muze.

Ivan Cankar: „Hiša Marije Pomočnice“. Pa res ne vem, zakaj kritiki pišemo kritike, če se pisatelji prav nič in res prav nič ne ravna po njih. Kako se mi je n. pr. vselej smešno zdelo, kadar sem slišal vnetega propovednika na kmetih, ki je prosil in rotil svoje brumne vernike, naj vendar že krenejo na sladko pot popoljšanja in pokore, verniki pa vedno ostanejo, kakršni so bili, in se nič ne zmenijo za stroge opomine, da so le prestopili cerkveni prag. Zdaj pa se mi zdi kritikov posel podoben propovednikovemu, zlasti če pomislim na nedostopnega Cankarja, ki se takorekoč norčuje iz resnih kritikov. Včasih namreč se dela, kakor da bi hotel kreniti lepo po naših znanih, že markiranih stezah, in tedaj ga vsi božamo in gladimo, potresamo mu na pot obljube o popularnosti kakor zglabljivi kozi sol. Ali samopašni ta človek kar čez noč zopet pozabi opominov, in jutri ga lahko srečaš blodečega po blatu in trnju, da se ti kar smilijo njegovi talenti, ki jih tako nepremišljeno zapravlja za reči, ki ne bodo in ne bodo nikoli dobro teknili pravemu Slovincu. Kdo bi potem zameril vnetim rokodelcem, ki se trudijo in pote na polju kritikovanja, ako mu od časa do časa stavijo — četudi v nemeritornem delu svojih ocen — bolj ali manj odločen ultimatum. Saj pri nas mora biti tudi kritika prepojena z rodoljubnim duhom! Kaj naj počne Slovenec, olepljen z vsemi deseterimi božjimi zapovedmi, s tako mrtvaško-neokusno broširano knjižico, ki ima tako neprimeren naslov „Hiša Marije Pomočnice“? Že zunanost ga mora navdati z neko zdravo antipatijo. Pa kar je glavno, je to, da se v delu ne slika naše življenje, in če bi tudi bilo naše, ne sodilo bi v — umetnost. Seveda mene, ki se spominjam okusa slovenskega čitajočega občinstva izza polpretekle minulosti, pri tem rodoljubnem razmotrivanju nekaj moti dejstvo, da se isto občinstvo po prizadevanju kritikov ali po lastnem nagonu ni toliko zgražalo tedaj, ko je nekdo drug prodajal s francoskim parfumom prepojeno grdobno, ki je bila gotovo manj slovenska, nego je snov pričujoče knjige. Tedaj je veljal tisti mož za našega prvega romanopisca, dasi ni bil umetnik po svoji duši, po delih pa le toliko, kolikor opravičuje pisarja gladka tehnika k temu imenu; omenjeni zemljan je prišel do nezaslužene slave edinole po izredni smelosti, da je prvi na slovenskem jeziku povedal to, kar so ga naučili francoski realisti in njih nasledniki. Slovensko občinstvo je bilo tedaj malo preseenečeno, malo pa so mu ušesa napolnili najeti trobentači, da se ni takoj zavedelo. Danes je seveda tista slava zapisana že v zgodovinske bukve. Vse drugače in vendar nekaj podobnega je pri Cankarju. Z zgodovinskim romanopiscem ima Cankar skupno le to, da se ne sramuje povedati niti najgubnejših reči, ako jih potrebuje v svojih slikah in prizorih. Ali Cankar ima zgodovino v samem sebi, to se pravi, on se razvija, študira, išče. Sprva v mlajših letih je študiral knjige, domače in tuje, zdaj pa proučuje le — življenje. In kako je življenje? Kdo je izdal zakon, da morajo umet-

niki slikati in risati le svetlobo, ko ni svetlobe brez sence! Menim, da je človeška narava taka, da lože predočuje in izraža bol, gorje — kratko negativne sile. Primerov iz psihologije posameznikov in iz svetovne zgodovine ter književnosti ne bom navajal. Pa vendar ne bo trdil zdrav razum, da je negativnost vrhovni namen umotvorov najslavnejših mojstrov. Cankar je vseskozi kritičen umetnik, zato mu je veliko bliže temna stran življenja; to je, menim, dovolj jasno dokazal v vseh dosedanjih svojih spisih. Pa vendar odseva izza mraka in teme povsod svetel žarek, slab seveda in medel, ali bodrilen žarek upanja in napredka. Ne morem si misliti, da bi tako resno stremeč umetnik imel veselje ob mraku in temi, gadnosti in grdobi sami na sebi; nikakor, Cankarju je vse to objektivno sredstvo, katerega se poslužuje brez vse tesnosrčnosti kakor svetlih, živih barv. Zato menim, da je čisto nedopustno, govoriti o frivolnosti pri Cankarju. Ne morem si kaj, a zdi se mi znak nekakega hinavstva, ako trdijo napredni, izobraženi ljudje, da je dovoljeno znanosti vse, umetnost pa hočejo tako omejiti. In niti v umetnosti splošno niso povsod tako strogi, n. pr. v kiparstvu in slikarstvu; da niso tako tankovestni v življenju, o tem priča življenje samo in morda prav tudi pričujoči Cankarjev umotvor. Seveda me boli srce, ko zrem te mračne slike, malodušnost me obhaja, ko sledim proti svoji volji vodniku-umetniku po katakombah meglenega sveta, kamor skopo in medlo skozi zamrežena in zastrta okna sije solnce, oropano svojega svežega in oživljajočega soja, medlo in mistično, kakor bleda luna, ali slediti moram in trpeti moram. Zaduho je tod in po ranah in gnilobi diši, a teh ran ni kriv umetnik, ta gniloba prihaja iz živega, surovega življenja zunaj pod jarkim solncem. Res, da slika Cankar žalostno umiranje splava, ki ga je vrglo na prod valovje nenaravnih strasti, vendar so te slike prepojene z neko prikupljivo mistiko nesreče in smrti, ki kakor fin pajčolan zakriva neveselo ozadje, iz katerega stopajo ti bolni liki. Majhne in neznatne so te osebe in igra prerano dozorevajoče in skvarjene fantazije je vse njih dušno življenje, a prav v malem njih sovraštvu do življenja, ki jih je vrglo na suho, da hirajo in umirajo, nevede koprneč po solncu in tistem sovražnem življenju, prav v tem obstoji globoka globoka tragika in resna ideja Cankarjevega dela, ki je vse drugo nego — frivolnost. (Konec prihodnjič.) *Dr. Iv. Merhar.*

Janka Kersnika zbrani spisi, uredil dr. Ivan Prijatelj, zvezek III., sešitek II. Založil L. Schwentner v Ljubljani 1904. Cena K 2-50, po pošti K 2-70. Vezana izdaja: III. zvez. (1/2 seš.) v platno vez. K 6, v 1/2 franc. vezbi K 7, po pošti po 30 h več.

Ta sešitek obsega povesti „Jara gospoda“ in „Očetov greh“. Mislimo, da ni zgolj slučaj, da nahajamo ti povesti drugo poleg druge, kajti smatramo ju za najzrelejša plodova Kersnikovega pripovedniškega talenta in spadata torej v istini skup. Ne rečemo, da bi bili ti dve povesti brez hib, toda baš v njiju nam je pokazal Kersnik, da bi bil mogel biti i on globok in da je storila nemila smrt vsekakor mnogo prerano konec njegovemu pisateljstvu. —a—

Jurij Vega. Pod tem naslovom je izdala „Posojilnica in hranilnica v Moravčah“ brošurico, ki obsega predavanje g. Fridolina Kaučiča v izobraževalnem, zabavnem in podpornem društvu „Zvezdi“ na Dunaju dne 6. marca 1904. o tem našem učenjaku in junaku. Namen te publikacije je, seznaniti najširše sloje slovenskega naroda z velikim rojakom njegovim ter pomnožiti dohodke fondu za Vegov spomenik. Cena brošuri znaša samo 10 h za komad, pričakovati je torej, da se je mnogo razproda.

Savinske planine. Vodnik po gorah in dolinah v Savinskih planinah, sestavil Fr. Kocbek, izdala Savinska podružnica „Slov. plan. društva“. V Ljubljani 1904. Cena ?. — Lična, s primernimi podobami in enim zemljevidom opremljena knjižica, ki jo bo vsak ljubitelj naših krasnih planinskih krajev z veseljem pregledaval, tudi če ni turist. Še večji pomen ima knjižica seveda za turiste, katerim je namenjena in ki jim daje vsa potrebna napotila in pojasnila. — Jezik v knjižici je vzoren.

—a—

„Vojska na Daljnem vzhodu“. To ilustrovano delo, ki ga izdaja založništvo „Doma in Sveta“, izhaja v snopičih po šestnajst strani po dvakrat na mesec. — Naročnina za en letnik (24 snopičev) stane 4 K 80 h, pol letnika (12 snopičev) stane 2 K 40 h, a posamezni snopiči se dobivajo po 20 h.

Dr. Karel Štrekelj, znani naš slavist, je priobčil v 4. zvezku letošnjega letnika lista „Zeitschrift für deutsche Wortforschung“ zanimivo razpravo, ki je izšla tudi kot ponatisk, o nekaterih slovenskih besedah, ki so prešle v nemščino. V tej razpravi se pobijajo razni krivi nazor nemških učenjakov.

—a—

Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti **„Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena“**, knjiga VIII., svezak 2. (urednika dr. T. Maretić in dr. D. Boranić). — V tem zvezku se pričinja obširni opis Poljice v Dalmaciji iz peresa svečenika Frana Ivaniševića (že sedaj 134 strani); pred njim pa je članek češkega profesorja dr. J. Polívke: „Paralele narodnim pripovijetkama u Strohalovu zborniku“. Z bogato načitanostjo v folkloristovskem slovstvu navaja tu Polívka paralele narodnim pripovedkam iz Karlovca, Lokev, Delnice in Vrbovskega, ki jih je l. 1901. izdal gimnazijski ravnatelj v Karlovcu, g. R. Strohal.

Dr. Fran Ilešič.

Strohal R., Hrvatskih narodnih pripovijedaka knjiga III.: Narodne pripovijetke iz grada Rijeke, trgovišta Mrkoplja i Ravne gore, te sela Broda na Kupi i Oštarija. U Karlovcu 1904, trošak sabiratelja. 8°, 328 str. Cena 2 kroni 60 h. — Zbiratelj teh pripovedk, gimnazijski ravnatelj Strohal v Karlovcu, je lep del svojega delovanja posvetil proučevanju ljudstva in jezika ob hrvatsko-slovenski meji od Reke tja do Zagreba. Znani so njegovi dialektološki prispevki (o narečju reškem 1885 in 1895, karlovškem 1902, vrbovskem 1902 (?), lokvarskem 1903 in delniškem 1903). Ob teh dialektoloških zbirkah stoje zbirke narodnih pripovedk, prva izšla okoli leta 1886. (pripovedke iz sela Stative pri Karlovcu), druga leta 1901. (pripovedke iz Karlovca, Lokev, Delnic in Vrbovskega), a tretja sedaj. — Pred pripovedkami vsakega kraja je kratek pregled njegove zgodovine, kjer se kaže osobito mešanje ljudstva v minulih vekih, s ponatiskom starih listin ter so imenovani ljudje, ki so zbiratelju pripovedovali pripovedke, „rojeni in odgojeni“ v dotičnem kraju. — Strohalove zbirke pripovedk nimajo samo folkloristične vrednosti (prim. Polivkovo razpravo v Zborniku za narodni život), ampak tudi dialektološko; objavljene so vse v narečjih in prva ima za zgled vsakega narečja naglaske. Narečje na Ravni gori in Brodu nalikuje še zelo kranjskim narečjem. — Na koncu je dodan knjigi „rječnik nekih stranih i manje poznatih riječi“; vanj so sprejete tudi besede v dialektnem izgovoru kakor „aknu“ = okno; s posameznostmi se tu ne ujemamo. G. ravnatelj Strohal je vse tri knjige izdal na svoje stroške, žrtvujoč tako dobri stvari dušne in gmotne svoje sile.

Dr. Fran Ilešič.

Zpráva o museu království českého za rok 1903. V Praze 1904. Knjižica obsega zanimive statistične podatke o razvijanju in napredovanju češkega muzeja v Pragi.

Časopis království českého 1904. Redaktoři: Frant. Kvapil, Čeněk Zíbrt. Ročník LXXVIII. Svazek první a druhý. Ta zvezek prinaša več zanimivih razprav in spisov, med drugimi spis A. Kasparja: „Z korrespondence Julia Zeyera.“

Koncert „Glasbene Matice“ na korist penzijskemu fondu 14. maja t. l. Pod vodstvom dičnega koncertnega vodje g. M. Hubada so nastopili dne 14. maja t. l. v veliki dvorani „Narodnega doma“ gojenci „Glasbene Matice“ in izvajali krasen program. Koncerta glavni namen je bil, pokazati, kako vsestransko in temeljito se goji v „Glasbeni Matici“ vokalna in instrumentalna glasba. Ta koncert bi bil pač zaslužil še boljše udeležbe, kajti moralni uspeh je bil pač popoln — ne pa tako tudi gmotni. Nastopil je v prvi točki pomnoženi vojaški koncert, in sicer z dr. Ant. Dvořáka „Slovanskimi plesi“ št. 4. (D-dur). Sodelovalo je v orkestru 13 gojencev goslačev „Glasbene Matice“ in nekaj drugih gospodov, ki so iz prijaznosti prevzeli ta posel. Orkester je bil torej jako številen, in bil je krasen užitek, poslušati slavnoznane „Slovanske ples“, ki so se pod obče priznanim odličnim vodstvom g. koncertnega vodje M. Hubada z vso vnemo in preciznostjo izvajali. Tudi Fr. Schubertova simfonija v „H-molu“ je bila izborna naštudirana in je napravila na poslušalce kar najboljši vtisk. Gojenci goslači so svirali precizno in neustrašeno in so nemalo pripomogli ensemblu goslačev do odličnega uspeha. S tem nastopom je „Glasbena Matica“ pokazala, da se gojenci v šoli za goslarje pod g. prof. Vedralom prav temeljito in s pridom uče. Tudi v zadnji točki, v dr. Ant. Dvořákovem „Slavnostnem spevu“, so gojenci goslači sodelovali v orkestru. S solom na klavirju je nastopila gdč. Vida Prelesnik. Igrala je Lisztov „Notturmo št. 3.“ in V. Novakovo „Slovaško suito št. 3.“ Obe težki skladbi je izvajala gospodična na pamet, zelo čuvstveno in sigurno ter je žela zaslužen priznanje. Tudi gdč. Ana Kilar je krasni prvi stavek Beethovnov „Sonate za klavir v C-duru“ na pamet odlično igrala. Obe gospodični sta že iz zadnjih šolskih koncertov občinstvu v spominu kot zelo nadarjeni in spretni pianistini, ki delata čast tako zavodu kakor svojemu učitelju. Zelo nadarjeni gojenec na gosli, gosp. Niko Štritof, je sviral „Koncert za violino št. 23.“; spremljal ga je na klavirju gosp. prof. Vedral. Ton in tehnika sta občinstvo presenetila, kajti redki so tako mladi gojenci s tako umetniškim pojmovanjem. Občinstvo je mlademu nadebudnemu vijolinistu burno aplavdiralo. Gosp. dr. Gvido Sernec je pel K. Löweja nordiško balado „Div“ in Iv. pl. Zajca „Domovini i ljubavi“. Uspeh je bil lep in je želel gosp. solist zaslužen priznanje osobito z lahkejšo Zajčevo pesmijo, ker je prva za solistov glasovni obseg in moč manj prikladna in razmeroma težka. Zaključil se je koncert s „Slavnostnim spevom“ dr. Ant. Dvořáka ob spremljevanju orkestra. Pel je šolski dekliški in dijaški zbor in oddelek ženskega zbora „Glasbene Matice“. Ta skladba — zadnje glasbeno delo te vrste prerano umrlega češkega mojstra — se je tukaj prvič proizvajala. Skladba ni pretežka, pa veličastna in izrazovita. Zbor mladih pevk in pevcev je rešil brez hibe svojo častno nalogo, za kar gre neomejeno priznanje neumornemu koncertnemu vodji gosp. Hubadu, ki je vzgojil tako izboren pevski naraščaj. P—r.